

בס"ד

גמרא ב' - תשע"ז

לפניך שלושה קטעים במסכת סוכה לפי בחינת הבררות:

קטע א - ב. - ג. (עד המילים: "מאן תנא להא דתנו רבנן")

קטע ב - כד: (מהמשנה) - כט: (עד: סוף הפרק)

קטע ג - נא. (מהמשנה) - נב: (עד: "וזקיף טובא")

לדעת לקרוא את הגמרא - בנוסף לידיעת מהלך הגמרא ותוכנה, יש חובה גמורה לדעת כיצד לקרוא את הגמרא - היכן זוהי שאלה והיכן זוהי תשובה, ומה תוכן השאלה והתשובה. במבחן בגרות נוהגים לצטט משפט או שניים, ולשאול במה דנה הגמרא כאן? והאם זוהי שאלה ומהי השאלה?

שאלת מיומנות - החל מהשנה הקרובה השאלות במבחן יכללו גם שאלת מיומנויות. המיומנויות הנדרשות למבחן לשנה"ל תשע"ז הם: הכרת וזיהוי **מבנה הסוגיה**: שאלה ותשובה, קושיה ותירוץ, הוכחה, סתירה, מחלוקת. וכן הכרה וזיהוי של **מבנה משניות ברייתות** ומימרות אמוראיות המופיעות בגמרא: כאמד"ט [כותרת, אומר, מקרה, דין, טעם] זיהוי פסוקים.

במועד חורף וקיץ תשע"ז תהיה **שאלת מיומנות** על החומר שבין המשנה בדף כז. - המשנה בדף כח:

קטע שלא נלמד - החל מהשנה הקרובה, המבחן יכלול שאלת אנסיף על קטע שלא נלמד, אך אין חובה לענות על שאלה זו, אלא שמי שיענה על שאלה זו תהיה לו עוד שאלת בחירה.

קטע א

דף ב.

משנה:

חכמים: סוכה הגבוהה מעשרים אמה - פסולה, **ולרבי יהודה** - כשרה.

סוכה שאינה גבוהה עשרה **טפחים**, או שאין לה שלוש דפנות, או שהחמה בה מרובה על הצל - כולן פסולות.

הקדמה: במסכת עירובין כתוב שמבוי שהוא רחוב שמשלושת צדדיו בניית דירות עם חצרות סגורות ורק מצד אחד של הרחוב הזה הוא פתוח לרשות הרבים, אז כדי שביום **שבת** יוכלו להוציא דברים מהחצרות אל המבוי, צריך לעשות שני דברים, **דבר אחד** - לקחת מאכלים לסעודה ושמשוהו יגביה את המאכלים ויאמר שהוא מזכה אותם

במתנה לכל מי שגר במבוי הזה. **דבר שני** - בפתח המבוי שפונה לרשות הרבים צריך לשים קורה של עץ או משהו אחר על גבי קצה הבתים של המבוי מצד לצד כדי שזה יהיה היכר וסימן שמותר בשבת להוציא דברים מהחצרות אל הרחוב של המבוי, אבל אסור להוציא אל רשות הרבים. ושם אומרת המשנה, שאם הקורה שהניחו בפתח המבוי היא הגבוהה מעשרים אמה - אז כדי שיהיה מותר להוציא מהבתים אל הרחוב צריך למעט את גובה הקורה, ואילו לדעת **רבי יהודה** לא צריך למעט, אלא גם כך מותר להוציא מהחצרות אל הרחוב.

שואלת הגמרא על סגנון הניסוח: מדוע במסכת עירובין לגבי גובה המבוי לא כתוב **פסול** אלא ימעט, ואילו לגבי גובה הסוכה לא כתוב ימעט, אלא כתוב פסולה?

תשובה א - סוכה גבוהה מעל עשרים אמה, כיון שכבר מהתורה היא פסולה לכן כתבו פסולה, אבל מבוי שמהתורה כשר ורק קעת שכתבו את המשנה פסלו אותו מדרבנן, לכן כתבו שניתן לתקנו שימעט.

תשובה ב - גם דבר שפסול מהתורה כותבים תקנה שימעט, אלא שכאן במשנה שכותבת בבת אחת כמה הלכות שונות בסוכה כותבים בבת אחת על כולם פסולה, כי זוהי דרך קצרה לכלול את כולם, ולא לפרט תקנה בכל הלכה, אבל במשנה של מבוי שהוזכר רק רק הלכה אחת כתבו תקנה שימעט.

שואלת הגמרא: מניין למדה המשנה שסוכה הגבוהה מעשרים אמה - פסולה?

תשובה א - **רבה**: המקור לפסול למעלה מעשרים אמה, הוא מהפסוק: "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתו את בני ישראל" - רבה מבין שפירוש הפסוק **שידעו** דורותיכם - הוא שהאדם שיושב בסוכה, הוא ידע וירגיש שהוא יושב בסוכה, לכן עד עשרים אמה אדם יודע ושם לב שהוא יושב בסוכה, אבל סוכה מעל עשרים אמה שלא שולטת העין ואינה רואה את הסכך אינו יודע שהוא יושב בסוכה.

תשובה ב - **רבי זירא**: המקור לפסול למעלה מעשרים אמה, הוא מהפסוק: "וסוכה תהיה לצל יומם מחורב" - עד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה, אבל כשהסכך מעל עשרים אמה, זה לא צל מהסכך אלא צל מדפנות (קירות) הסוכה.

קושיית אביו על רבי זירא: לפי רבי זירא יוצא שמי שעושה סוכה בעשתרות קרנים (בין שני הרים שמסתירים את אור השמש) - לא יוצא ידי מצוות סוכה, שהרי שם קרני שמש על הסוכה בגלל ההרים שמסתירים את השמש.

תירוץ רבי זירא על קושיית אביו: אם נוריד את ההרים שבעשתרות קרנים יהיה צל של סכך הסוכה, ואילו סוכה שהסכך למעלה מעשרים אמה, אם נוריד את הדפנות לא יהיה צל מהסכך - כלומר, צריך שהסוכה בפני עצמה אם היא בשמש היא תוכל לתת צל מהסכך עצמו ולא מהדפנות (מהקירות) שלה.

תשובה ג - **רבא**: המקור לפסול למעלה מעשרים אמה, הוא מהפסוק: "בסוכות תשבו שבעת ימים" - ופירוש הפסוק הוא, שהתורה אומרת שבשבעת הימים תצא מדירת הקבע שלך ותשב בדירת עראי שהיא הסוכה, לכן סוכה עד עשרים אמה היא סוכה עראית, אבל יותר מעשרים אמה, הסוכה חייבת להיות חזקה כדי להחזיק כזה גובה ולכן אינה ארעית אלא סוכת קבע.

קושיית אביו על רבא: לפי רבא העושה סוכה ממחיצות של ברזל - לא יצא, אפילו אם הסוכה פחות מעשרים אמה, כי הרי היא סוכת קבע, ואין ההלכה ככה.

תירוץ רבא על קושיית אביו: עד עשרים אמה שאדם יכול לעשות את הסוכה עראית, גם אם יעשה אותה בצורת קבע יוצא, אבל למעלה מעשרים אמה הרי הוא חייב לעשות אותה קבע, לכן לא יוצא גם כשיעשה עראי.

דף ב:

הגמרא מסבירה:

שרבי זירא ורבא לא למדו את המקור לפסול סוכה שמעל עשרים אמה כמו שרבה למד, כי הם למדו שהפסוק: "למען ידעו דורותיכם" - כוונתו, שהדורות הבאים ידעו על כך שה' הושיבנו בסוכות, ולא כמו שלמד רבה שהאדם היושב בסוכה הוא צריך לדעת.

ורבה ורבא לא למדו מהפסוק של ר' זירא "וסוכה תהיה לצל יומם מחורב" - כמו שלמד רבי זירא שצריך לקבל צל מהסכך ולא מהדפנות, כיון שהפסוק הזה אינו מדבר על אדם היושב בסוכות בחג הסוכות אלא זה פסוק שמדבר על ימות המשיח שנשב בסוכה אז. אבל לעומתם רבי זירא הבין שבנוסף לכך שהפסוק עוסק בימות המשיח, הוא גם עוסק בחג סוכות רגיל, כיון שיכלו לכתוב בפסוק: "וחופה תהיה לצל יומם" שזה היה מלמד רק על ימות המשיח שאז יהיה צל לצדיקים, ובכל זאת כתבו "וסוכה תהיה לצל יומם" - ללמדנו גם על דין על סוכה.

ורבה ורבי זירא לא למדו את המקור לפסול סוכה שמעל עשרים אמה כמו שרבא למד, בגלל קושיית אביי שהקשה עליו, כנזכר לעיל. ואף שרבא תירץ שעד עשרים אמה שאדם יכול לעשות את הסוכה עראית, גם אם יעשה אותה בצורת קבע יוצא, אבל למעלה מעשרים אמה הרי הוא חייב לעשות אותה קבע, לכן לא יוצא גם כשיעשה עראי. **מכל מקום** רבה ורבי זירא אינם מקבלים תירוץ זה, משום שבפסוק לא כתוב דוקא שסוכה צריכה להיות עראית, לכן אין ללמוד מהפסוק את גובה הסוכה.

כעת מביאה הגמרא דברי אמוראים בשם רב - והגמרא תדון לפי איזה דעה הם נאמרו:

דעה א' - רבי יאשיה אומר בשם **רב**: שבמשנה שנחלקו בסוכה שגבוהה עשרים אמה: **חכמים** - פסולה, **ורבי יהודה** - כשרה - המחלוקת היא דוקא בסוכה שהדפנות שלה **אינם מגיעות** עד לסכך (שהסכך מונח על מסגרת שעל גבי ארבע עמודים והדפנות סגורות לגמרי רק עד גובה מסוים), אבל אם הדפנות מגיעות עד לסכך אז גם לדעת חכמים - הסוכה כשרה אף שהיא יותר מעשרים אמה - **כעת** הגמרא מסבירה **שרבי יאשיה** חושב כמו הסיבה של **רבה** - שלמעלה מעשרים אמה הסוכה פסולה, משום שאין העין רואה את הסכך, ולפי זה כשהדפנות מגיעות לסכך העין עוקבת אחרי הדפנות ורואה את הסכך.

דעה ב' - רב הונא אמר בשם **רב**: שבמשנה שנחלקו בסוכה שגבוהה עשרים אמה: **חכמים** - פסולה, **ורבי יהודה** - כשרה - המחלוקת היא דוקא בסוכה שאין בה שטח של ארבע על ארבע אמות, אבל אם יש בה ארבע על ארבע אמות, אז גם לדעת חכמים - הסוכה כשרה אף שהיא יותר מעשרים אמה - **כעת** הגמרא מסבירה **שרב הונא** חושב כמו הסיבה של **רבי זירא** - שלמעלה מעשרים אמה הסוכה פסולה, משום שאין צל בסוכה מהסכך אלא מהדפנות, ולפי הסבר זה אם הסוכה רחבה ארבע על ארבע אמות אז יש צל מהסכך גם אם הסוכה גבוהה יותר מעשרים אמה.

דעה ג' - רב חנן בר רבא אמר בשם **רב**: שבמשנה שנחלקו בסוכה שגבוהה עשרים אמה: **חכמים** - פסולה, **ורבי יהודה** - כשרה - המחלוקת היא דוקא בסוכה שאינה רחבה בשטח כדי שראשו רובו של האדם וגם שולחנו יכנסו בה (שזה יוצא 7 טפחים על 7 טפחים), אבל אם הסוכה רחבה כדי שראשו רובו ושולחנו, אז גם לדעת חכמים - הסוכה כשרה אף שהיא יותר מעשרים אמה - **כעת** הגמרא מסבירה **שרב חנן בר רבא** לא חושב כמו אף אחד מהדעות לעיל (לא כרבה, ולא כרבי זירא ולא כרבא).

כעת הגמרא תסביר אם ישנה מחלוקת בין שלושת הדעות בשם רב שהובאו לעיל:

רבי יאשיה שאמר בשם **רב**: שבמשנה שנחלקו בסוכה שגבוהה עשרים אמה: **חכמים** - פסולה, **ורבי יהודה** - כשרה - המחלוקת היא דוקא בסוכה שהדפנות שלה **אינם מגיעות** עד לסכך - הוא בוודאי **חולק על רב חנן ורב הונא**, כיון

ששניהם נתנו מידה לאורך הסוכה שבה חכמים גם מסכימים שסוכה למעלה מעשרים אמה כשרה, אבל רבי יאשיה לא נתן מידה.

אבל רב הונא ורב חנן לכאורה נחלקו ביניהם מהו המינימום גודל של סוכה כשרה, ששניהם שמעו מרב שמעל הגודל המינימום של סוכה גם חכמים מכשירים סוכה אפילו שהיא מעל עשרים אמה, ורק הם נחלקו מהו המינימום גודל של סוכה כשרה.

אבל הגמרא דוחה ואומרת שגם רב הונא וגם רב חנן **מסכימים** שהמינימום גודל סוכה הוא סוכה שנכנס בה ראשו ורובו ושולחנו שהוא 7 טפחים על 7 טפחים, **אלא שהם נחלקו** בדעת חכמים במשנה שפסלו סוכה שמעל עשרים אמה, שלדעת **רב חנן** - מחלוקת חכמים ורב יהודה היא דוקא בסוכה שיש בה בדיוק 7 טפחים על 7 טפחים, אבל יותר מזה גם חכמים מסכימים שסוכה שמעל עשרים אמה כשרה. ואילו לדעת **רב הונא** - מחלוקת חכמים ורב יהודה היא דוקא בסוכה שיש בה **שטח** יותר מ7 טפחים על 7 טפחים עד שטח של 4 אמות על 4 אמות, אבל יותר מזה - הסוכה כשרה אף שהיא מעל עשרים אמה.

הגמרא מביאה ברייתא ממנה היא תקשה על רב הונא ורב חנן - אבל תחילה הגמרא תסביר את הברייתא:

בברייתא כתוב שרבי יהודה אומר שסוכה שגבוהה אפילו עד ארבעים או חמישים אמה או יותר, ורבי יהודה מביא ראיה שהוא צודק, שהרי הלני המלכה (שהיתה גיורת) הסוכה שלה היתה גבוהה יותר מעשרים אמה, ונכנסו לסוכתה הזקנים הרבנים ולא אמרו לה כלום על גובה הסוכה - מכאן ראיה שחכמי ישראל הסכימו לרבי יהודה שסוכה כזאת היא כשרה. אבל **חכמים השיבו** לרבי יהודה שזה לא ראיה, משום שהלני המלכה היא אישה שפטורה מהסוכה, לכן לא אמרו לה כלום על גובה הסוכה. אבל **רבי יהודה** השיב לחכמים שזו כן ראיה, שהרי להלני המלכה היו שבעה בנים, **ועוד** (וחוץ מזה) כל מעשיה של הלני המלכה היא עשתה על פי חכמים.

הגמרא מסבירה את דברי רבי יהודה שאמר: "ועוד שכל מעשיה של הלני המלכה היא עשתה על פי חכמים" שכוונת רבי יהודה לומר הסבר נוסף כדי שלא ידחו את הסברו הראשון, שהסביר שהיו להלני שבעה בנים לכן הסוכה היתה צריכה להיות כשרה, ואף אם יגידו לרבי יהודה שבניה הם קטנים והיו פטורים מהסוכה, מכל מקום עונה להם רבי יהודה הסבר נוסף שלא יתכן שלא היה אחד מבניה בן שאינו צריך לאמו (שילד קטן אפילו שהוא פחות מגיל בר מצוה חייב בסוכה, אם הוא אינו צריך לאמו, כלומר, שהוא קם אינו קורא לאמו אלא מסתדר לבד), ואף אם יאמרו חכמים לרבי יהודה שקטן כזה חייב בסוכה רק מדרבנן ולא מהתורה, ואולי הלני לא הקפידה לקיים מצוות מדרבנן אלא רק מצוות מהתורה - לכן ענה להם רבי יהודה שהלני קיימה גם כל מצוות דרבנן - "שכל מעשיה על פי חכמים".

כעת הגמרא מסכמת - שלפי **רבי יאשיה** שאמר שאם הדפנות מגיעות עד הסכך, אז אף סוכה מעל עשרים אמה כשרה - זה מובן שרבי יהודה וחכמים נחלקו בסוכה שהדפנות אינן מגיעות לסכך, שהרי דרכה של המלכה לשבת בסוכה כזו שאין הדפנות מגיעות עד הסכך בשביל האוויר - לכן בסוכה כזאת נחלקו רבי יהודה וחכמים.

ומקשה הגמרא: אבל לפי **רב חנן ורב הונא** שמחלוקת חכמים ורבי יהודה היא דוקא בסוכה קטנה, שהיא רק 7 טפחים על 7 טפחים או בסוכה עד גודל של 4 אמות על 4 אמות - **לא מובנת הברייתא הנ"ל**, שהרי בסוכה של הלני המלכה נחלקו רבי יהודה וחכמים, והרי לא יתכן שהלני המלכה ישבה בסוכה כל כך קטנה, זה לא מתאים למעמד המלכה לשבת בסוכה כל כך קטנה.

דף ג.

מתרץ רבה בר רב אדא: הסוכה של הלני המלכה היתה עשויה קיטוניות קיטוניות - כלומר, סוכה שמחולקת להרבה חדרים, ואין בכל חדר יותר משבעה טפחים על שבעה טפחים, ולכן רבי יהודה הביא ראיה מסוכה זו לשיטתו, משום שכל חדר (קיטון) נחשב בפני עצמו, וכזו היתה סוכתה של הלני.

מקשה הגמרא: הרי סוכה זאת של הרבה חדרים קטנים אינה מתאימה למלכה, ובוודאי שהלני המלכה לא ישבה בסוכה כזאת אלא בסוכה עם אולם גדול.

מתרץ רב אשי: מדובר שלהלני המלכה היתה סוכה גדולה, שהיו בסוכה גם קיטוניות (חדרים קטנים), **חכמים** שחלקו על רבי יהודה סוברים שבניה של הלני ישבו בסוכה גדולה, אך הלני עצמה ישבה בקיטוניות (בחדרים הקטנים) משום צניעותה, ולכן הזקנים לא אמרו לה דבר, אף שהסוכה גבוהה מעשרים אמה ובקטניות שהם בדיוק 7 טפחים על 7 טפחים זה פסול לפי חכמים, משום שהיא אישה והיא פטורה ממצוות סוכה, ואילו **רבי יהודה** סובר שגם בניה ישבו יחד איתה בקטניות ובכל זאת הזקנים לא אמרו לה דבר, משום שגם סוכה מעל עשרים אמה היא כשרה כמו שסבר רבי יהודה.

כעת הגמרא תדון מהו המינימום שטח של סוכה כשרה?

רב שמואל בר רב יצחק אומר להלכה, שסוכה כשרה צריכה מינימום להיות בשטח שמכיל את ראשו ורובו ושולחנו של האדם היושב בה - שהוא שטח של 7 טפחים על 7 טפחים, כי 6 טפחים לראשו ורובו, ועוד טפח לשולחנו.

רב אבא שאל את **רב שמואל בר רב יצחק** שזה שאמרת שסוכה צריכה להיות לפחות 7 טפחים על 7 טפחים - האם זה כדעת בית שמאי? ורב שמואל בר רב יצחק השיב לו: בוודאי שזה **כבית שמאי**, אלא כמי? שהרי לדעת **בית הלל** הסוכה כשרה אף אם יש בה 6 טפחים על 6 טפחים.

יש אומרים שאל את **רב שמואל בר רב יצחק** כדעת מי אמרת שסוכה צריכה להיות לפחות 7 טפחים על 7 טפחים? ורב שמואל בר רב יצחק השיב לו: זה כדעת בית שמאי ואין לזוז מזה.

מקשה רב נחמן בר יצחק: מניין אנו למדים שבית שמאי ובית הלל נחלקו ביניהם **בסוכה קטנה** שלבית שמאי היא כשרה רק 7 על 7 טפחים ולבית הלל היא כשרה רק 6 על 6 טפחים? הרי **ניתן לומר** שבית שמאי ובית הלל חלקו ביניהם רק במקרה של **סוכה גדולה** יותר מ7 על 7 טפחים, באופן שהאדם יושב בפתח הסוכה ושולחנו נמצא מחוץ לסוכה - שלדעת **בית שמאי** לא יצא ידי חובת סוכה אף שהסוכה כשרה מן הדין, בכל זאת לא יצא ידי חובת סוכה מטעם גזרה, שמא ימשך לכיוון השולחן שלו וישב בתוך הבית, ואילו לדעת **בית הלל** - יצא ידי חובת סוכה, כי לא חששו לכך שימשך לכיוון השולחן שלו וישב בתוך הבית, והראיה שבית שמאי ובית הלל נחלקו דוקא בסוכה גדולה ולא בסוכה קטנה - שהרי כתוב **במשנה:** "מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, לבית שמאי - פסול, ולבית הלל - כשר, ואם נחלקו בסוכה קטנה היה צריך להיות כתוב במשנה: סוכה שאינה מחזקת אלא ראשו ורובו, ולא כתוב כך במשנה שנחלקו בסוכה שאינה מחזיקה.

מקשה הגמרא: הרי יש לנו ראיה משני ברייתות, שבית שמאי ובית הלל נחלקו גם בסוכה קטנה:

שבברייתא ראשונה כתוב: **חכמים** (ת"ק): סוכה המחזקת ראשו ורובו **ושולחנו** (7 על 7 טפחים) - כשירה, **ורבי** פוסל אם אין בה ד' על ד' אמות.

ובברייתא שניה כתוב: **רבי:** סוכה שאין בה ד' על ד' אמות - פסולה, **וחכמים** סוברים שאפילו אם אין בה אלא כדי ראשו ורובו (6 על 6 טפחים) - כשרה, ולא כתוב: "ושולחנו" בברייתא השניה.

אם כן, יש סתירה בדעת חכמים בין שתי הברייתות - לכן מבינה הגמרא שצריך לומר **שחכמים** בברייתא הראשונה סוברים כמו בית שמאי, ואילו חכמים בברייתא השניה סוברים כבית הלל - **ומכאן** ראיה שבית הלל ובית שמאי נחלקו גם בסוכה קטנה.

ומר זוטרא הביא ראיה נוספת לכך שבית שמאי ובית הלל נחלקו גם בסוכה קטנה. מר זוטרא מוכיח זאת מתוך דיוק במשנה, שכתוב: "בית שמאי **פוסלים**, ובית הלל **מכשירים**" - וזה שייך רק בסוכה קטנה, שלפי בית הלל פחות מ7 על 7 טפחים היא לגמרי **פסולה**, אבל בסוכה גדולה ששולחנו בתוך הבית לבית שמאי הסוכה כשרה ורק האדם לא יצא ידי חובתו מדין גזירה, ולכן לא כתוב במשנה שנחלקו אם **יצא** ידי חובתו או **לא יצא** ידי חובתו, אלא כתוב **פוסלים**.